

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De procesovereenkomst. Over de vrijheid van partijen het civiele proces vorm te geven

Knigge, M.W.

Citation

Knigge, M. W. (2012, October 24). *De procesovereenkomst. Over de vrijheid van partijen het civiele proces vorm te geven*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/20018>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/20018>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/20018> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Knigge, Martina Wilhelmina

Title: De procesovereenkomst : over de vrijheid van partijen het civiele proces vorm te geven

Date: 2012-10-24

De procesovereenkomst. Over de vrijheid van partijen het civiele proces vorm te geven

Samenvatting

1 Inleiding

In dit proefschrift staat de procesovereenkomst centraal. Door middel van een procesovereenkomst wijken partijen af van het procesrecht. Het is relevant om onderzoek te doen naar procesovereenkomsten, aangezien zij wellicht kunnen bijdragen aan een snel en efficiënt verloop van de civiele procedure. Daarnaast kan door onderzoek naar deze overeenkomsten een beter inzicht worden verkregen in de vraag naar de zeggenschap over het proces. Wie heeft uiteindelijk het recht om de gang van zaken tijdens de procedure te bepalen? Zijn dit partijen, om wier materiële rechten het gaat, of is dit de overheid, die de civiele procedure ter beschikking stelt?

Dit onderzoek kent drie hoofdvragen. Gekeken is ten eerste naar de toelaatbaarheid van procesovereenkomsten. In hoeverre kunnen partijen geldig een procesovereenkomst sluiten of door middel van onderling afgestemde verklaringen of gedragingen afwijken van het procesrecht? Daarnaast is de werking van procesovereenkomsten onderzocht. Welke gevolgen heeft een door partijen gesloten procesovereenkomst? Ten slotte is gekeken welke regels op procesovereenkomsten van toepassing zijn.

2 Toelaatbaarheid

2.1 Algemene uitgangspunten

Soms is expliciet in de wet bepaald dat partijen, door middel van een overeenkomst of door middel van bepaalde gedragingen of verklaringen, af kunnen wijken van het procesrecht. Ook indien de wet dit niet expliciet bepaalt kunnen partijen onder omstandigheden geldig een procesovereenkomst sluiten. Voor de vraag wanneer dit het geval is, dient vastgesteld te worden welke procesregels regelend van aard zijn.

In de Duitse literatuur wordt hier anders over gedacht. Naast overeenkomsten waarbij partijen afwijken van een procesregel, worden hier ook overeenkomsten waarbij partijen zich ten opzichte van elkaar verbinden een processuele bevoegdheid al dan niet uit te oefenen, erkend. Op deze manier wordt tot een ruime toelaatbaarheid van procesovereenkomsten gekomen. Dit onderscheid dient in het Nederlandse recht niet over te worden genomen. Ten eerste geldt dat de verbintenissen van

partijen nooit los kunnen worden gezien van de regels die in de procedure gelden. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk om aan te nemen dat een overeenkomst om geen verweer te voeren geen gevolgen heeft in de procedure waarop zij betrekking heeft, maar enkel ertoe leidt dat de partij die tóch verweer voert, schadeplichtig wordt wegens schending van een verbintenis. Zelfs als wordt aanvaard dat een dergelijke overeenkomst wel degelijk gevolgen heeft voor de primaire procedure, dan kan zij niet als apart type procesovereenkomst worden erkend. Ook indien partijen zich binden omtrent de uitoefening van een bepaalde processuele bevoegdheid, wijken zij namelijk feitelijk af van een regel van procesrecht. Afgeweken wordt immers van de regel dat uitoefening van de bevoegdheid de partij geheel vrijstaat. De toelaatbaarheid van dergelijke overeenkomsten moet dan ook aan de hand van dezelfde normen worden beoordeeld als voor andere overeenkomsten waarbij wordt afgeweken van het procesrecht gelden.

Om te bepalen in welke gevallen partijen geldig een procesovereenkomst kunnen sluiten, dient kortom vastgesteld te worden welke procesregels regelend van aard zijn. Dit zal door uitleg van deze regels dienen te geschieden. Daarbij geldt als uitgangspunt dat afwijking partijen vrijstaat, tenzij er specifieke redenen vallen aan te wijzen die aan afwijking in de weg staan. In een rechtsstaat zijn het de inperkingen op de vrijheid die gelegitimeerd dienen te worden.

Hoe talrijk deze inperkingen zijn, is afhankelijk van de vraag hoe men aankijkt tegen het karakter van het burgerlijk procesrecht. Het procesrecht is niet alleen een instrument voor het afdwingen van de subjectieve rechten van partijen, maar dient ook ter handhaving van de rechtsorde en ter waarborging van de rechtsvrede. Door Wagner is betoogd dat dit laatste doel slechts een neveneffect is van het afdwingen van de subjectieve rechten van partijen. Indien een partij er zelf voor kiest haar rechten niet te handhaven, komt de rechtsvrede volgens hem niet in gevaar. De rechtsvrede komt echter wel in gevaar indien een partij niet de *mogelijkheid* heeft haar rechten af te dwingen. Dit is zelfs het geval indien zij *zelf* deze mogelijkheid heeft beperkt. Het kan door een partij als zeer onrechtvaardig worden ervaren dat zij niet krijgt waarop zij recht heeft, *ook al is dit een gevolg van haar eigen handelen*. Bovendien geldt dat een procedure niet alleen van belang is voor partijen zelf, maar ook gevolgen heeft voor het vertrouwen dat de samenleving heeft in de rechtspleging. Indien de samenleving ziet dat de rechter een partij niet voldoende mogelijkheid biedt om haar zaak naar voren te brengen, wordt zijn gezag hierdoor aangetast, ook al handelt de rechter ter uitvoering van een overeenkomst van partijen. De rechtsvrede kan dus niet in alle gevallen gehandhaafd worden door simpelweg de wensen van partijen te volgen. Anders dan Wagner meent brengt het doel van handhaving van de rechtsorde en waarborging van de rechtsvrede wel degelijk eigen vereisten mee. Het is wel degelijk mogelijk te betogen dat een bepaalde procesovereenkomst ongeldig is op grond van algemene belangen als dat de rechtsvrede moet worden gehandhaafd of dat de waarheid in het geding aan het licht moet komen.

Verschillende belangen kunnen al met al aan de geldigheid van een procesovereenkomst in de weg staan. Het gaat om het belang van bescherming van partijen, het belang van bescherming van derden, het belang van een zo beperkt mogelijke inzet van overheidsmiddelen, het belang dat een voldoende toegang tot rechtspraak gewaarborgd blijft, het belang van vertrouwen van de samenleving in de rechtspraak

en het belang van vertrouwen van de samenleving in de overheid. Indien geen van deze belangen aan afwijking van een procesregel in de weg staat, kunnen partijen geldig een procesovereenkomst sluiten.

Het voorgaande wordt niet anders indien op de rechtsverhouding waarover partijen procederen dwingend privaatrecht van toepassing is. Slechts indien een bepaald terrein in sterke mate verweven is met recht van openbare orde, zijn procesovereenkomsten op dit terrein uitgesloten. Dit geldt dan bovendien slechts voor die procesovereenkomsten die in nauw verband staan met de materiële zaak waarover geprocedeerd wordt. Hoewel de aanwezigheid van 'gewoon' dwingend privaatrecht in beginsel dus geen bezwaar is, geldt daarnaast een uitzondering indien sprake is van een norm van dwingend privaatrecht die expliciet de strekking heeft om ook de geldigheid van procesovereenkomsten aan te tasten. Een voorbeeld hiervan is artikel 7:6 BW inzake de consumentenkoop.

Ook in het kader van arbitrage- en bindendadviesprocedures kunnen partijen procesovereenkomsten sluiten. Procesovereenkomsten zijn hier zelfs in ruimere mate toelaatbaar dan bij de overheidsrechter. Dit komt doordat het belang van een zo laag mogelijke inzet van overheidsmiddelen geen rol speelt, en het belang van vertrouwen in de rechtspraak een veel minder grote rol.

2.2 Toepassing

Aan de hand van de hiervoor besproken uitgangspunten is in dit proefschrift getoetst in hoeverre bepaalde overeenkomsten toelaatbaar zijn. Telkens is gekeken of een van de hiervoor genoemde belangen aan de procesovereenkomst in de weg staan. Geconcludeerd is in hoofdstuk 5 dat procesovereenkomsten omtrent de bevoegdheid om te procederen meestal ongeldig zijn. Zo kunnen partijen niet geldig overeenkomen dat in het geheel geen toegang zal bestaan tot een rechter. Het feit dat partijen bij overeenkomst wel natuurlijke verbintenissen in het leven kunnen roepen, is verklaarbaar doordat het hier gaat om een materieelrechtelijke afspraak waarbij zich, anders dan bij de uitsluiting van de bevoegdheid om te procederen, geen discrepantie voordoet tussen hetgeen binnen en buiten de rechtszaal geldt. Verder zijn ongeldig de overeenkomst om over een gedeelte van een vordering niet te procederen, de overeenkomst om niet in kort geding te procederen, de overeenkomst waarbij de bevoegdheid om feiten aan te voeren of stellingen te betrekken wordt beperkt en de overeenkomst om juist wel een procedure te voeren. Wel toelaatbaar is de overeenkomst tot bindend advies. Het zou bovendien goed zijn indien ook de mogelijkheid van partijen werd aanvaard om door middel van een overeenkomst tot mediation tijdelijk de bevoegdheid om te procederen uit te sluiten. Ten slotte zou de rechtspraak dat partijen niet de bevoegdheid van de rechter kunnen uitbreiden door aan hem een ander type taken op te dragen dan waartoe hij op grond van de wet bevoegd is, moeten worden herzien. In gevallen waarin de beslissing van de rechter bij kan dragen aan een efficiënte afwikkeling van (eventuele) geschillen van partijen en aangesloten kan worden bij een wel in de wet toegekende bevoegdheid, zouden partijen deze mogelijkheid wel moeten hebben.

Gebleken is in hoofdstuk 6 dat partijen in het kader van de overheidsprocedure slechts in zeer beperkte mate af kunnen wijken van de fundamentele beginselen van procesrecht. Zo kunnen zij geen behandeling met gesloten deuren overeenkomen, kunnen zij niet afwijken van het recht op een onafhankelijk en onpartijdig gerecht en kunnen zij niet bepalen dat motivering van de uitspraak achterwege zal blijven. Partijen kunnen weliswaar overeenkomen om geen pleidooi in hun zaak te houden, maar zij kunnen niet bepalen dat de procedure geheel schriftelijk zal verlopen. Het recht op een gelijke behandeling kan niet bij procesovereenkomst aan de kant worden geschoven. Ook kunnen partijen niet het recht uitsluiten om zich over bijvoorbeeld een bepaalde bewijsverrichting uit te laten en kunnen zij niet geldig overeenkomen dat enkel de rechter van bepaalde vertrouwelijke stukken of inlichtingen kennis kan nemen, zonder dat de wederpartij deze mogelijkheid heeft. Wel kunnen partijen tot op zekere hoogte de processuele middelen die in een procedure ter beschikking staan beperken. Daarbij geldt dat partijen voldoende mogelijkheden moeten overhouden om hun zaak naar voren te brengen. Ook kunnen partijen binnen bepaalde grenzen de termijnen die in de procedure gelden verlengen.

In het kader van arbitrage en bindend advies hebben partijen duidelijk meer vrijheid om bij overeenkomst fundamentele rechten buiten toepassing te verklaren. Met de enkele overeenkomst tot arbitrage of bindend advies kunnen zij nog niet worden geacht volledig afstand te hebben gedaan van deze beginselen, al zal de bescherming die deze beginselen bieden in sommige gevallen minder vergaand zijn dan in het kader van de overheidsrechtspraak. Bij expliciete overeenkomst kunnen partijen in vergaande mate de fundamentele rechten aan de kant schuiven. Zo is het voor hen mogelijk om een vertrouwelijke behandeling van hun zaak overeen te komen, om af te spreken dat de procedure volledig schriftelijk zal verlopen en om lange termijnen voor de behandeling vast te stellen. Partijen hebben een ruime bevoegdheid om de procedure vorm te geven, maar dienen wel steeds de reële mogelijkheid te behouden om hun zaak naar voren te brengen. In het kader van het bindend advies kunnen partijen zelfs behandeling overeenkomen door een bindend adviseur die daadwerkelijk partijdig is, ook voordat er sprake is van een geschil. In het kader van de arbitrage kunnen partijen enkel, op het moment dat het geschil reeds gerezen is, een arbiter benoemen die de *schijn* van partijdigheid tegen zich heeft. Ook kunnen zij op dat moment bepalen dat arbiters eigen onderzoek zullen verrichten in het kader van de beoordeling van bewijsmateriaal. In het kader van arbitrage en bindend advies zijn niet alle procesovereenkomsten toelaatbaar. Een overeenkomst waarbij partijen afspreken dat motivering van de uitspraak geheel achterwege zal blijven, kan niet worden geaccepteerd. Partijen kunnen verder het recht op een gelijke behandeling niet bij overeenkomst uitsluiten en kunnen het recht op hoor en wederhoor niet bij overeenkomst buiten toepassing verklaren.

In hoofdstuk 7 staan de bepalingen centraal die een bepaalde verklaring of gedraging van partijen lijken te vereisen voor afwijking van het procesrecht. In deze gevallen hangt het van de strekking van de wetsebepaling af, in hoeverre partijen reeds aan een aan de verklaring of gedraging voorafgaande overeenkomst gebonden zijn. Zo kunnen partijen niet bij voorbaat overeenkomen om op grond van artikel 133 Rv eenstemmig te verzoeken om uitstel, maar zal sprake moeten zijn van een daadwerkelijk door partijen gedaan eenstemmig verzoek. Hetzelfde geldt over

het algemeen voor afwijking van het Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de rechtbanken op grond van artikel 1.4 van dit reglement. Wel kunnen partijen op het moment dat het geschil of de kwestie waarover geprocedeerd wordt reeds gerezen is, overeenkomen om op grond van artikel 255 lid 2 Rv zonder dagvaarding in kort geding te verschijnen, kunnen zij op grond van artikel 270 lid 1 Rv afwijken van de relatieve bevoegdheid in verzoekschriftprocedures en kunnen zij afspreken zich op voet van artikel 96 Rv samen tot een bepaalde kantonrechter te wenden. In de laatste twee gevallen dient het bewijsvoorschrift van artikel 108 lid 3 Rv (analoog) te worden toegepast.

3 Werking

3.1 *Obligatoire werking?*

Door middel van een procesovereenkomst wijken partijen af van een regel van procesrecht. Onderzocht is in hoofdstuk 8 of een dergelijke overeenkomst daarnaast ook obligatoire werking heeft. Zijn partijen ten opzichte van elkaar verplicht zich overeenkomstig de overeengekomen regel te gedragen? Geconcludeerd is dat uit procesovereenkomsten geen verbintenissen voortvloeien indien hierover door partijen niets is bepaald. Wel kunnen partijen expliciet een obligatoire werking overeenkomen. Daarbij geldt dat de verbintenissen van partijen niet los kunnen worden gezien van de procesregels die zij zijn overeengekomen. Indien bijvoorbeeld de overeenkomst waarbij partijen een bepaald gerecht bevoegd hebben verklaard nietig blijkt, kan het niet zo zijn dat zij wel geldige verbintenissen om voor dit gerecht te procederen in het leven hebben geroepen. De EEX-verordening staat niet aan een obligatoire werking van bevoegdheidsovereenkomsten in de weg. Uit de rechtspraak van het Hof van Justitie blijkt wel dat afgifte van een zogenaamde ‘anti-suit injunction’, waarbij een partij wordt verboden om voor het gerecht van een ander land te procederen, onverenigbaar is met de EEX. Deze rechtspraak staat echter niet aan het *aannemen* van een verbintenis om enkel bij een bepaald forum te procederen in de weg, maar slechts, in bepaalde gevallen, aan de *afdwinging* hiervan. In het arrest *Turner/Grovit c.s.* overweegt het Hof immers uitdrukkelijk dat de *toepassing* van regels van nationaal procesrecht geen afbreuk mag doen aan het nuttig effect van het EEX-Verdrag.¹

De vraag of partijen in het kader van hun overeenkomst inderdaad verbintenissen zijn overeengekomen wordt beheerst door het procesrecht. De figuur van de verbintenis is in de Nederlandse proceswetgeving weliswaar niet geregeld, maar het burgerlijk recht kan, gezien het beginsel van eenheid van recht, in beginsel analoog worden toegepast. In het kader van overeenkomsten met een internationaal karakter, zoals de overeenkomst tot internationale forumkeuze of tot arbitrage, kan hiervoor ook buitenlands burgerlijk recht in aanmerking komen.

Wat de overeenkomst tot forumkeuze die beheerst wordt door de EEX-verordening betreft, geldt dat deze verordening zich in het geheel niet uitlaat over de vraag of partijen in dit kader ook verbintenissen in het leven kunnen roepen. Dit is een vraag

¹ HvJ EG 27 april 2004, NJ 2007, 152, m.nt. P. Vlas (*Turner/Grovit c.s.*), r.o. 29.

die wordt overgelaten aan het nationale recht van de lidstaten. Gekeken zal hiervoor moeten worden naar het recht van de lidstaat van het door partijen bij de forumkeuze aangewezen gerecht. Wel geldt ook hier dat toepassing van dit recht geen afbreuk mag doen aan het nuttig effect van de EEX-verordening.

3.2 *Ambtshalve toepassing?*

In hoofdstuk 9 is onderzocht welke werking procesovereenkomsten in de procedure hebben. Dienen partijen zich op een dergelijke overeenkomst te beroepen, of past de rechter haar ambtshalve toe? Voor beantwoording van deze vraag dient onderscheid gemaakt te worden tussen procesovereenkomsten waarbij partijen afwijken van regelend recht, en overeenkomsten waarbij zij afwijken van recht van openbare orde. De rechter past procesovereenkomsten waarbij wordt afgeweken van regelend recht niet ambtshalve toe. Partijen zullen dus zelf een beroep op dergelijke overeenkomsten moeten doen. Ook toetst de rechter in principe niet ambtshalve of een procesovereenkomst waarop een van de partijen zich beroept, ook geldig tot stand gekomen is.

De wet erkent ook een aantal procesovereenkomsten waarbij partijen niet afwijken van regelend recht, maar van recht van openbare orde. Een voorbeeld is de overeenkomst tot forumkeuze, waarbij wordt afgeweken van de regels van internationale rechtsmacht. In geval van een dergelijke overeenkomst vindt soms ambtshalve toetsing plaats, terwijl in andere gevallen een beroep van partijen vereist is. Om te kunnen bepalen wanneer van welke situatie sprake is, is in paragraaf 9.3 een aantal uitgangspunten geformuleerd dat hierbij houvast kan bieden.

Zowel voor procesovereenkomsten waarbij wordt afgeweken van regelend recht, als die waarbij wordt afgeweken van recht van openbare orde, geldt een bijzondere regeling indien zij zijn opgenomen als beding in een consumentenovereenkomst. De rechter toetst dan, als gevolg van de jurisprudentie van het Hof van Justitie, ambtshalve of een dergelijk beding oneerlijk is. De rechter dient artikel 9 sub a, artikel 110 lid 1 en artikel 1052 lid 2 Rv en artikel 24 EEX-Vo daartoe buiten toepassing te laten.

4 **Regels die procesovereenkomsten beheersen**

4.1 *Toepasselijk recht*

Welk recht is van toepassing op procesovereenkomsten? Is dit het burgerlijk recht, het burgerlijk procesrecht, of wellicht beide? Voor beantwoording van deze vraag is het uitgangspunt dat burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht deel uitmaken van één rechtssysteem van principieel belang. Dit uitgangspunt brengt mee dat onnodige verschillen tussen beide gebieden vermeden dienen te worden. Indien dit uitgangspunt voldoende voor ogen wordt gehouden, is de precieze uitwerking ervan van minder betekenis. In dit proefschrift is gekozen voor de benadering dat figuren op het grensgebied tussen burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht eerst worden toegevoegd aan een van beide gebieden, waarbij de regels van het andere gebied, waar dat gewenst is, analoog worden toegepast.

In de gekozen benadering dienen procesovereenkomsten procesrechtelijk te worden gekwalificeerd, aangezien zij met name gericht zijn op het in het leven roepen van gevolgen die liggen op het gebied van het procesrecht. Dat in de proceswetgeving geen uitgebreide regeling van de figuur van de overeenkomst is opgenomen, staat hieraan niet in de weg. Het overeenkomstenrecht zoals dit is ontwikkeld in het burgerlijk recht kan, gezien het beginsel van eenheid van recht, ook voor het burgerlijk procesrecht tot uitgangspunt worden genomen. Analoge toepassing ligt, gezien het feit dat procesovereenkomsten wel degelijk vermogensrechtelijke kenmerken hebben, des te meer voor de hand. Afwijking van de regeling zoals die is gegeven in het burgerlijk recht dient te worden gelegitimeerd.

Procesovereenkomsten met een internationaal karakter dienen door de Nederlandse rechter aan de hand van het Nederlandse procesrecht beoordeeld te worden. Wel kan het burgerlijk recht ook hier analoog worden toegepast. Het Nederlandse procesrecht brengt mee dat ook buitenlands recht hiervoor in aanmerking komt.

De EEX-verordening laat een beperkte ruimte voor de toepassing van nationaal burgerlijk recht op de overeenkomst tot forumkeuze. Het gaat daarbij om het recht van de lidstaat van het gerecht dat bij de forumkeuze is aangewezen.

4.2 Inhoud van het procesovereenkomstenrecht

In hoofdstuk 10 en 11 is onderzocht waar toepassing van de hiervoor besproken algemene uitgangspunten in concrete gevallen toe leidt. Gekeken is in welke gevallen het burgerlijk recht inderdaad analoog wordt toegepast op procesovereenkomsten, en in welke gevallen afwijking hiervan op grond van de procesrechtelijke context is gelegitimeerd. Gebleken is dat slechts in een beperkt aantal gevallen is afgeweken van het burgerlijk recht. Ten eerste geldt dat de regels van het burgerlijk recht in principe analoog worden toegepast op de totstandkoming van procesovereenkomsten. In afwijking hiervan is met betrekking tot sommige procesovereenkomsten bepaald dat zij stilzwijgend gesloten kunnen worden en gelden in sommige gevallen vorm- of bewijsvoorschriften. Ook is gebleken dat op de uitleg van procesovereenkomsten het burgerlijk recht analoog wordt toegepast. Verder geldt dat procesovereenkomsten vernietigbaar kunnen zijn wegens een wilsgebrek en buiten toepassing gelaten kunnen worden op grond van de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid. Procesovereenkomsten die voorkomen in algemene voorwaarden kunnen vernietigd worden indien blijkt dat zij onredelijk bezwarend zijn. Ook een forumkeuzebeding dat beheerst wordt door de EEX-verordening dient buiten toepassing gelaten te worden indien dit beding voorkomt in een consumentenovereenkomst en oneerlijk is in de zin van de richtlijn oneerlijke bedingen. Een procesovereenkomst in algemene voorwaarden is daarnaast vernietigbaar, indien de gebruiker van de algemene voorwaarden aan de wederpartij niet een redelijke mogelijkheid heeft geboden om van de voorwaarden kennis te nemen. Dit geldt echter niet voor een forumkeuzebeding dat beheerst wordt door de EEX-verordening, aangezien de vormvoorschriften van artikel 23 EEX-Vo deze materie uitputtend regelen. Ten slotte gaan procesovereenkomsten, indien zij gekoppeld zijn aan een (rechtsvordering tot handhaving van een) bepaalde vordering, bij cessie van deze vordering op de nieuwe

schuldeiser over. Titel 2 van boek 6 BW is in een dergelijk geval rechtstreeks van toepassing.

Indien partijen verbintenissen in het kader van een procesovereenkomst in het leven hebben geroepen, geldt ook als uitgangspunt dat het burgerlijk recht hierop analoog kan worden toegepast. Wel brengt de procesrechtelijke context regelmatig mee dat van dit recht afgeweken dient te worden. Ten eerste is het zo dat, in geval van niet-nakoming van de verbintenis, een veroordeling tot nakoming slechts zelden mogelijk is. Reden is dat het hierbij steeds zal gaan om het opleggen van een verbod met betrekking tot bepaald procesgedrag. In principe is het aan de rechter bij wie het materiële geschil aanhangig is, om te beoordelen welk procesgedrag toelaatbaar is. Een andere rechter behoort zich daar niet in te mengen. Op dit uitgangspunt geldt een beperkt aantal uitzonderingen. Ten eerste kan aan een partij soms wel, ter afdwinging van een verbintenis uit bevoegdheidsovereenkomst, een verbod worden opgelegd om voor een buitenlandse rechter te procederen. Dit is het geval indien de wederpartij aantoonst dat vertrouwen in dit gerecht niet gerechtvaardigd is. Daarnaast is denkbaar dat een partij op grond van een verbintenis uit bewijsovereenkomst in kort geding wordt verboden om bepaalde stukken ter kennis van de bodemrechter te brengen.

Ook toewijzing van een vordering tot schadevergoeding is slechts in een aantal gevallen mogelijk. In geval van schending van een verbintenis uit een bevoegdheidsovereenkomst is het toekennen van schadevergoeding over het algemeen enkel mogelijk indien dit in overeenstemming is met het oordeel van de rechter bij wie de zaak in strijd met de overeenkomst aanhangig is gemaakt. Verklaart deze rechter zich wegens het bestaan van de overeenkomst onbevoegd, dan komen de in deze procedure gemaakte proceskosten voor vergoeding in aanmerking. Neemt deze rechter de zaak echter *wel* in behandeling, dan is schadevergoeding in principe uitgesloten. Een belangrijke uitzondering geldt indien het een buitenlandse rechter van een niet-EEX-staat betreft. Schadevergoeding is dan mogelijk indien wordt aangetoond dat vertrouwen in dit gerecht niet gerechtvaardigd is, bijvoorbeeld doordat geen eerlijk proces heeft plaatsgevonden.

Indien een partij een verbintenis uit een andere procesovereenkomst dan een bevoegdheidsovereenkomst schendt, zal de schade over het algemeen bestaan uit proceskosten. Deze kosten komen in principe voor vergoeding in aanmerking.